МЕХАНИЗЪМ И ПЛАН ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ ЗА УЧЕБНАТА 2024/2025 ГОДИНА В НУ "ЗАХАРИ СТОЯНОВ"

ВЪВЕДЕНИЕ И ЦЕЛ НА НАСТОЯЩИЯ ДОКУМЕНТ

Настоящият документ е изготвен на съществуващите с системата на образованието нормативни документи и има за цел да очертае рамките на единен механизъм за превенция и интервенция на насилието и тормоза, който да подпомогне институциите в предучилищното и училищното образование в техните усилия за създаване на сигурна образователна среда.

Физическото насилие и тормоз са формите, които възрастните най-често забелязват и затова често мерките за справяне обикновено са насочени именно към тях. Психическото насилие и тормоз по-трудно могат да бъдат установени, тъй като не са така видими, а и децата, от своя страна, нямат нагласата да споделят с възрастните за своите преживявания.

Проблемът се задълбочава, когато психическото насилие и тормоз, като обидните думи и прякори, социалното изолиране и други се подценяват от възрастните и се считат за нормална част от процеса на социализация и израстване на децата. Ето защо е важно да се обърне внимание още при първите признаци за съществуването на насилие и тормоз.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци:

- различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едносрични отговори;
- безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност;

- лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;
- прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;
- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- чести отсъствия от определени часове;
- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване (постоянно обличане на едни и същи дрехи или отказ да сресва косата си);
- психосоматични симптоми като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен;
- наблюдават се промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи.

I. ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ИНТЕРВЕНЦИЯ НА НАСИЛИЕ И ТОРМОЗ

1. Принципи, ценности, философия

Институциите в системата на предучилищното и училищното образование по чл. 2, ал. 3 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) самостоятелно разработват и прилагат цялостни политики за:

1. Подкрепа за личностно развитие на детето и ученика;
2. Изграждане на позитивен организационен климат;
3. Утвърждаване на позитивна дисциплина;
4. Развитие на училищната общност.

Политиката за превенция и интервенция на насилието и тормоза се основава на

споделени ценности, философия, норми, правила и традиции за участие и взаимодействие на директора, педагогическия и непедагогическия персонал, родителите, децата и учениците в изграждането на сигурна среда. Тя трябва да се базира на основни принципи и положения, да съдържа цели, стратегии, очаквани резултати и отговорности за всички участници в процеса на предучилищното и училищното образование.

Основни цели на политиката за превенция и интервенция на насилието са:

- Да създаде позитивна култура и климат в детската градина, училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено;
- Да повиши осведомеността на всички участници в процеса на предучилищното и училищното образование, че насилието е неприемливо поведение;
- Да разработи система за превенция, която създава условия за превантивна работа с групата/класа и включва децата в образователни дейности, семинари, работилници, които да ги запознават с различните форми на насилие и тормоз, да възпитават уважение и толерантност към различията, да развиват чувствителност към границите на другия, етика на взаимоотношенията, кое поведение е приемливо и кое – не, как да се реагира на неприемливо поведение, др.;
- Да създаде система за интервенция като разработи или разясни съществуващи правила и процедури във връзка с всяка една проява на насилие и тормоз, вкл. по отношение на идентифициране и сигнализиране;
- Да създаде система за предоставяне на подкрепа за пострадалите и въвлечените в ситуациите на насилие и тормоз;
- Да развие устойчива система за изграждане на капацитет у всички участници в образователния процес под формата на обучителни дейности, механизми за сътрудничество с други, външни за детската градина, училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено,

служби, организации или институции, изграждане на ефективна система за дежурства и др.;

- Да създава механизми за проследяване на ефективността от дейностите по превенция и интервенция.

В допълнение на принципите в системата на предучилищното и училищното образование, цитирани в чл. 3, ал. 2 от ЗПУО, политиката за сигурна образователна среда следва да се базира и на следните специфични принципи:

- Позитивна култура и климат, които:
    - Приемат различието и разнообразието и се базират на принципите на приобщаващото образование
    - Дават възможност за развитие на сигурна среда, в която децата открито споделят и обсъждат теми, свързани с насилието
    - Насърчават взаимоотношения на уважение сред цялата общност;
- Ефективно лидерство;
- Прилагането на цялостен институционален подход;
- Споделено разбиране за насилието и тормоза и последиците;
- Подкрепа и мотивиране на децата и служителите, в т.ч. информиране, обучение, консултиране, супервизия и изграждане на капацитет за справяне с насилието;
- Въвеждане на образователни стратегии и дейности за превенция (вкл. мерки по информиране), които:
    - Развиват емпатия и уважение сред децата
    - Ясно адресират агресивно поведение
    - Изграждат нулева толерантност към всички форми на насилие;
- Системност и регулярност при вписване, изясняване и прилагане на мерки и последващи действия в случаи на насилие и тормоз;
- Координация и последователни усилия от страна на институцията за изграждане на мрежа от взаимовръзки и взаимодействия за изграждане на по-сигурна среда;
- Партньорство с родителите;
- Непрекъсната оценка и проследяване на ефективността на цялостната политика за превенция и интервенция на насилие и тормоз.

Превенцията на насилие и тормоз включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище група/клас,

например създаване на правила на отношения в групата/класа, морално възстановяване на щета, тематични дискусии, регулярно провеждани в часа на класа или по друго време. Дискусиите са възможност в групата/класа да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават децата, като по този начин се създава пространство за мислене и отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне и развиване на нови умения и модели за ненасилствени отношения и поведение.

Интервенциите включват отговора на институцията при възникнали ситуации на насилие и тормоз. Това са последователни действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на насилие, тормоз и криза и се реализират като отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въвлечено пряко или косвено в ситуацията, като се прилага принципа на най-добрия интерес на детето.

1. Разработване на система от мерки за реализиране на сигурна образователна среда

2.1. **Създаване на координационен съвет** с ясни функции и делегирани отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с насилието и тормоза. Съветът се ръководи от заместник директор и/или друг педагогически специалист, определен от директора, и включва в състава си училищен психолог/педагогически съветник, учители, деца и родители.

2.2 **Оценка на ситуацията**

Оценката и анализирането на ситуацията са от значение за планирането на дейности за изграждане на сигурна образователна среда. Оценката съдържа описание на следното: До колко са запознати заинтересованите страни с темата за насилие и тормоз? Какви видове и форми на насилие и тормоз има в училището? Колко често те се проявяват? Къде са местата, на които най-често се случват? Кои са участниците? Как се е реагирало до момента? Какво следва да се предприеме, за да бъде реакцията ефективна?

Оценката се организира от ръководството на институцията и се осъществява от координационния съвет в началото на учебната година. За целта могат да се използват редица инструменти с участие на цялата училищна общност, фокус групи с деца, учители и родители и др.

Резултатите от оценката и наличието на проблем се представят от координационния съвет и се обсъждат на тематичен педагогически съвет, на който участие могат да вземат всички заинтересовани страни. Резултатите могат да се обсъдят и на родителските срещи

и в часовете на класа.

2.3. **Изготвяне на план за превенция и интервенция на насилието и тормоза**

Планът за изпълнение се изготвя и реализира от координационния съвет и се утвърждава от директора с продължителност от една учебна година, като се актуализира в началото на всяка учебна година. Планът включва описание на всички дейности по превенция и интервенция на ниво институция и ниво група/клас и е индивидуален за всяко училище. В плана са очертани срокове и отговорности по изпълнение на дейностите по превенция и интервенция.

2.4. **Планиране/Актуализиране на дейности по превенция**

2.4.1. **Дейности по превенция на равнище институция**

- Създаване/актуализиране на етичен кодекс на училищната общност, съгласно ЗПУО. Етичният кодекс на училищната общност включва всички участници в предучилищното и училищното образование.
- Създаване на единни училищни правила, които да станат част от Правилника за дейността на институцията. Този процес е на две стъпки:

1) Изработване на правила на поведение и ценности от всеки клас/група;

2) Обобщаване на правилата на ниво институция и вписване в Правилника за дейността на институцията.

- Внасяне на промени в Правилника за дейността на институцията при необходимост.
- Запознаване на цялата училищна общност с определението, проявлението и последиците от насилието и тормоза.
- Подобряване на системата от дежурства с оглед недопускане на насилие и тормоз.
- Повишаване квалификацията на педагогическия персонал за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за определени категории от работещите в институциите на предучилищното и училищното образование за превенция и справяне с насилието и тормоза.

2.4.2. **Дейностите за превенция на ниво клас/група включват:**

- Децата и учителят създават **правила за поведение** на групата/класа (описано като първа стъпка от създаването на единни училищни правила в 2.4.1. Дейности по превенция на равнище институция).

Обучителни дейности и работа с класа/групата, в които водеща роля има учителят/класният ръководител. При работата на равнище клас/група следва да се прилагат всички форми на групова работа, дискусии, решаване на казуси, ролеви игри, споделяне на опит, като се използват възможностите на учебната програма, вкл. теми от глобалното, гражданското, екологичното, здравното, интеркултурното образование, часа на класа, различни извънкласни и извънучилищни дейности. Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за насилието и тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения за здравословно и ненасилствено общуване, емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др.

- **Използване на подход, ориентиран към децата, на подхода за работа с връстници**, **осигуряване на условия за** участие на децата и учениците, които да станат естествените помощници при реализирането на дейностите по превенция (ползване на организацията на ученическите съвети, различни инициативи, идващи от децата и др.);
- **Провеждане на тематични родителски срещи**.

2.5. Дейности по интервенция

2.5.1. Дейности по интервенция на ниво институция

Дейностите по интервенция на ниво институция задължително се включват в Годишния план за дейността на институцията и се приемат на първия педагогически съвет за учебната година. Включват:

- **Водене на дневник със случаи и процедури за управление на информацията**

Дневникът със случаи се създава за целите на анализа и планирането на цялостна политика за превенция и интервенция на насилието и тормоза. В него се документират единствено ситуациите, при които е необходима и намесата на координационния съвет. В Дневника със случаи се описва следната информация: дата, група/клас, участници, вид насилие и ниво, какво е предприето като действие, подпис на служителя.

На базата на вписаните ситуации координационният съвет извършва анализ и оценка на риска от продължаване на насилието и тормоза. Координационният съвет е отговорен за анализа и разпознаването на деца и ученици, които участват и се въвличат в ситуации на насилие и тормоз, без значение дали извършват проявите или са пострадали от насилието. От анализа координационният съвет дава становище за индивидуална работа по случай с дете, което се намира в ситуация на риск по смисъла на Закона за закрила на детето и Закона за предучилищното и училищното образование,

предлага мерки и конкретни интервенции, които могат да бъдат индивидуална, групова работа и др. Координационният съвет дава становище и насочва ученика към допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете в риск.

Дневникът се съхранява при член на координационния съвет, определен от директора на училището.

- Иницииране на работа по случай, включително насочване на случая към други служби.

При случаи от трето ниво, както и по преценка при случаи от второ ниво, незабавно се уведомява Дирекция „Социално подпомагане“ (Отдел „Закрила на детето“ и/или полицията.)

Всеки служител в училището е длъжен при установяване на случай на насилие и тормоз незабавно да уведоми директора на институцията.

2.5.2. Дейности по интервенция на ниво група/клас – отнасят се до всички ситуации на насилие и тормоз .

● Обсъждане между децата/учениците и учителя на групата/класния ръководител с цел изясняване на възникнал проблем, влиянието върху всички участници и свидетели, последствията, както и възможните решения.

2.5.3. Работа с родители

Включването на родителите е важна част от реализирането на цялостната политика и важно условие за нейната ефективност. Съгласно училищните политики, родителите се привличат като партньори в дейностите по превенция и интервенция.

Партньорството с родителите за съдействие по превенция на насилието и тормоза може да се осъществява чрез:

- Провеждане на тематична родителска среща, в която учителите да запознаят родителите с цялостната политика, да им се представят основните моменти в механизма и да се дискутира тяхната готовност да участват.
- Покана към родители, които да се включат, като представят своите професии, хобита, интереси, така че да направят видима връзката между образованието и приложението му в живота.
- Идентифициране на родители, които могат да бъдат посредници за осъществяване на връзка между детската градина, училището, центъра за подкрепа за личностно развитие, специализираното обслужващо звено и други организации и институции. Партньорството с родителите в случаи на интервенция: във всички случаи е необходимо родителите на участващите в ситуацията на насилие или тормоз деца да бъдат уведомени за случилото се, както и за предприетите от институцията действия за разрешаване на

ситуацията.

Насоки за работа с родители, когато не съдействат:

В случай че родителите откажат да съдействат или по някакъв начин съботират действията на училището, учителят следва да се обърне към координационния съвет и случая да се обсъди.

Настоящият документ има характер на задължителен при разработване на цялостни политики и програми, свързани с насилие и тормоз, и при справяне в случаи на насилие и тормоз.

Планът за противодействие на училищния тормоз за учебната 2023/2024 година е разработен на основание „Механизъм за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище", утвърден със заповед №РД09-5906/28.12.2017г. на МОН, от **училищният координационен съвет**. Планът се актуализира в началото на всяка учебна година. Планът за противодействие на училищния тормоз е съобразен с нормативните актове, плановете, програмите и стратегиите относно безопасността и здравето на децата.

Цели на плана:

- Превенция за предотвратяване и противодействие на тормоза в училище.
- Да се изгради координационен съвет за превенция и преодоляване с училищния тормоз и насилие.
- Да се мотивира персонала в училище към съпричастност и ангажираност към действията по превенция и преодоляване на училищния тормоз и насилие.
- Да се създадат училищни програми и политики за превенция и преодоляване на училищния тормоз и насилие.

Задачи на плана:

- Изготвяне на календарен план за противодействие на училищния тормоз.
- Набелязване на конкретни мерки за превенция на тормоза.
- Обсъждане на проблема насилие и тормоз със заинтересованите страни.
- Дискутиране с учениците и родители по теми, свързани с превенцията на училищния тормоз.

ДЕЙНОСТИ НА НИВО КЛАС

Целева група	*Дейности*	*Срок*	*Отговорници*
Ученици от 1,2,3,4 клас	Изготвяне на правила на класа	Септември / Октомври 2024г.	Кл. ръководители
Ученици от 2 клас	„Кой съм аз?“ – групова работа с техниката на незавършените изречения	Февруари / Март 2025 г.	Кл. ръководители на 2 клас;
Ученици от 3 , 4 клас	Седмица на бащата	Октомври / Ноември 2024г	Класни ръководители на 3 , 4 клас

ДЕЙНОСТИ НА НИВО УЧИЛИЩЕ.

Целева група	*Дейности*	*Срок*	*Отговорници*
Ученици- 1-4 кл.	Запознаване на учениците с формите на насилие и с Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище	Септември / Ноември 2024г.	Кл. ръководители на 1-4 клас;
Ученици- 1- 4 кл.	Международен ден на толерантността - изработване на плакати, табла, флаери	Ноември 2024г.	Кл.ръководители на 1-4 клас;
Ученици- 1- 4 кл.	Световен ден за борба с тормоза в училище *Pink Shirt Day*	Последна сряда на м. февруари 2025г.	Кл. ръководители на 1-4 клас;

Ученици- 1- 4 кл.	Ден за безопасен интернет	08 февруари 2025г	Кл. ръководители на 1-4 клас;
Ученици- 1- 4 кл.	Международен ден на търпението - изработване на плакати, табла, флаери	Март 2025г	Ученически съвет Кл. ръководители на 1-4 клас;
Ученици- 1- 4 кл.	Запознаване на родителите с формите на насилие и с Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище	Септември / Ноември 2024 г	Кл. ръководители 1 - 4 клас,
Координационен съвет	Дейности по проекти и програми, свързани с безопасната и сигурна училищна среда	Целогодишен	Координационен съвет
Ученици- 1- 4 кл.	Дискутиране с учениците и родители по теми, свързани с превенцията на училищния тормоз	Целогодишен	Класни ръководители, родители, ученици- 1- 4 кл.
Координационен съвет	Изготвяне на годишен отчетен доклад на координационния съвет до директора на училището.	Юни 2025 г.	Координационен съвет
ЗДУД	Представяне на резултатите от проучванията на годишния педагогически съвет	Юни 2025 г.	ЗДУД

ДЕЙНОСТИ НА НИВО ОБЩНОСТ

Целева група	*Дейности*	*Срок*	*Отговорници*
	Отразяване на всички дейности свързани с превенцията на тормоза в училище в сайта на училището	Целогодишен	Класни ръководители,
	Отразяване на различни наръчници / публикации / полезна информация , свързани с тормоза на сайта на училището	Целогодишен	Координационен съвет
	Партньорство и сътрудничество с общността и организации, работещи за превенция на тормоза, насилието, зависимостите, правата и закрилата на децата	Целогодишен	координационен съвет

Тормозът между деца спада към насилието над дете и се третира с мерките на Закона за закрила на детето. Според чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от насилие и всеки, на когото стане известно за дете, преживяло насилие, е длъжен да сигнализира органите по закрила.